

METHODS OF CONSTRUCTING OBJECTS AND CREATING SHAPES IN DRAWING REPRESENTATION

Oripov Ne'mat Cho'liyevich

Teacher of Karshi State University

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17291729>

ARTICLE INFO

Received: 01st October 2025

Accepted: 07th October 2025

Online: 08th October 2025

KEYWORDS

drawing, image, creativity, creative process, value, ideology, image and influence, creative style, talent, sculpture, composition.

ABSTRACT

This article covers the methods of constructing objects and creating shapes in drawing, discusses the essence of the content of drawing, the role and importance of drawing in mastering painting, sculpture, etc., and also explains how to pay attention to the essence of the content of the image being created when drawing.

МЕТОДЫ ПОСТРОЕНИЯ ОБЪЕКТОВ И СОЗДАНИЯ ФОРМ В ИЗОБРАЖЕНИИ РИСУНКОВ

Орипов Неймат Чулиевич

Преподаватель Каршинского государственного университета

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17291729>

ARTICLE INFO

Received: 01st October 2025

Accepted: 07th October 2025

Online: 08th October 2025

KEYWORDS

рисунок, образ, творчество, творческий процесс, ценность, идеология, образ и влияние, творческий стиль, талант, скульптура, композиция.

ABSTRACT

В данной статье рассматриваются способы построения предметов и создания форм в рисовании, рассматривается сущность содержания рисунка, роль и значение рисунка в освоении живописи, скульптуры и т. д., а также объясняется, как при рисовании обращать внимание на сущность содержания создаваемого изображения.

CHIZMA TASVIRDA OB'YEKTLARNI QURISH VA SHAKLLARNI YARATISH USULLARI.

Oripov Ne'mat Cho'liyevich

Qarshi davlat universiteti o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17291729>

ARTICLE INFO

Received: 01st October 2025

Accepted: 07th October 2025

Online: 08th October 2025

KEYWORDS

ABSTRACT

Ushbu maqolada chizma tasvirda ob'yektlarni qurish va shakllarni yaratish usullari yoritilgan bo'lib, chizma tasvirning mazmun mohiyati,

chizma tasvir, ijod, ijod jarayoni, qadriyat, mafkura, tasvir va ta'sir, ijodiy uslub, istedod, haykaltaroshlik, kompozitsiya.

chizmatasvirning rangtasvir, haykaltaroshlik kabilarni o'zlashtirishdagi o'rni va ahamiyati haqida so'z boradi, shuningdek chizma tasvir bajarishda bajarilayotgan tasvirning mazmun mohiyatiga qay yo'sinda e'tibor qaratish bayon etilgan.

Qalamtasvir - barcha tasviriy san'at turlarining asosi hisoblanadi. Rassom tasviriy san'at turining qaysi birida ijod qilishidan qat'iy nazar, qalamtasvirga asoslanadi. U o'zining kuzatishlari, katta asar kompozitsiyalari ustidagi izlanishlarini avval qalamda dastlabki chizgilar bilan ifodalaydi. San'at asarini yaratishda ushbu qoramalar rassomga yordamchi manba bo'lib xizmat qiladi.

Rassom u yoki bu kartinasini yaratishni qalamda chizishdan boshlaydi, keyin asarga ranglar beriladi va u tomoshabinga estetik huzur baxsh etadi, boshqacha qilib aytganda, qalamtasvirsiz hech bir rassom o'z asarini yetuk holga keltira olmaydi.

Qalamtasvir mustaqil ravishda tugallangan san'at asari ham bo'lishi mumkin. Tush, sangina, pastel, sous, qalamda yaratilgan ko'plab kartinalar jahonning turli san'at muzeyi va ko'rgazmalaridan joy olgan.

Qalamtasvir mashg'ulotlari ko'rib-kuzatib to'g'ri tasvirlash, borliqni idrok etish, qo'l, ong va sezgi organlarini rivojlantirishda nafaqat bo'lajak rassomga, balki turli kasb sohasidagi kishilarga ham zarurdir.¹

Xo'sh, qalam bilan chizilgan rasm bola chizgan rasmdan jiddiyroq mazmundor rasmga aylanishi uchun nima kerak? Avvalo, chizish texnikasi, kompozitsiya qoidalari, yorug'lik va soya, soya va soya bilan tanishish, qalamni to'g'ri ushlab turish va o'z ishingizga tanqidiy munosabatda bo'lishni o'rganish uchun sabr va xohish, shuningdek tasviriy san'at ustasi va rus pedagoglaridan biri RP.Chistyakov aytganidek, tasvirlash - fikrlash demakdir. U shogirdlariga doimo bunday deb ta'kidlagan: «Hech qachon fikrlamay rasm chizmag, har doim oldingizga maqsad qo'ygan holda gapirib tasvirlang, bu yerdan-bu yergacha».

Shu o'rinda dastlabki chizma tasvir va qamlarning turlari haqida ham ma'lumot berib o'tish kerak bo'ladi. Negaki rasm sifatiga qalam va uning turlari va foydalanish yo'llarini ham bilish samarali ta'sir ko'rsatadi. Qalam XVI asrga borib taqaladi. Avvaliga grafit tayoqchalari shaklida qog'ozga o'ralgan yoki novdalar orasiga o'ralgan va ip bilan mahkamlangan. 1683 yilda Nyurnbergda oddiy yog'och qamlar ishlab chiqarish ochildi. Afsuski, maydalangan grafitni elim va oltingugurt bilan aralashtirish texnologiyasi mahsulotni arzonlashtirdi, lekin sifatiga katta ta'sir ko'rsatdi va mahsulot talabga javob bermas edi.

Faqat 1794 yilda biz bilgan qalam Frantsiyada paydo bo'ldi. Grafitni loy bilan aralashtirish va keyinchalik issiqlik bilan ishlov berish kuchli tayoqni olish va uning yumshoqligi va tatimini tartibga solish imkonini berdi, va yuz yil o'tgach, kichik bir yaxshilanish paydo bo'ldi.

¹ Botir Boymetov Qalamtasvir darslik. "Musika" nashriyoti Toshkent 2006 177 b. (4-bet)

Qalamlar. Ular yumshoq va "H", "B" harflari va raqamlar bilan belgilangan. "H" qiymati qanchalik baland bo'lsa, qalam shunchalik qattiqroq va undan chiqadigan chiziqlar rangparroq bo'ladi. Yuqori "B" qiymati yumshoq qo'rg'oshin va boy qora rangni bildiradi. Qattiq qalamlar ko'pincha eskizda ishlatiladi va chizish uchun sizga kerak bo'ladi: eskiz uchun HB va har xil soyalar uchun 4B, 6B va 8B.

Qog'oz. U zich (90-110 g / m²) va silliq bo'lishi kerak. Keyin siz qilgan xatoni tuzatish va kichik detallarni chizish uchun imkoniyatga ega bo'lasiz. Agar siz qo'lingizni eskizlar yoki soyalar ustida tuzatishlarsiz mashq qilishni rejalashtirmoqchi bo'lsangiz, yaxshi sifatli ofis qog'ozidan foydalanishingiz mumkin.

O'chirgich. Ko'p rangli bolalar o'chirgichlarini sotib olmaslik kerak - ular o'z maqsadlariga etarlicha xizmat qilmaydi va qog'ozni bo'yashlari mumkin. Qattiq o'chirgich ham kerak emas - ular ko'pincha qattiq yoki rangli qalamlar bilan ishlashda ishlatiladi. Neytral rangdagi yumshoq silgini oling, masalan, FaberCastell.

Ish yuritish pichog'i. Qalam bilan chizilganda, qalamlaringizning uchini tez-tez sozlashingiz kerak bo'ladi.

Qanday qilib qalamni to'g'ri ushlab turish kerak. Siz o'zingizni bolaligingizdan qalam tutishga o'rganib qolgan uslubingiz bilan cheklab qo'yolmaysiz (darvoqe, bu tutqich Tripod deb ataladi). Uning bir qancha kamchiliklari bor.

- ishlayotganda, qo'l tasvirning muhim qismini qoplaydi, natijada siz alohida bo'laklarni ko'rasiz, lekin butun rasmni emas;

- barmoqlar egilganligi va qo'l cho'yshabda yotganligi sababli, soya qilish imkoniyatlari qisqa chiziqlar bilan cheklangan;

- qo'lingiz doimiy ravishda varaqqa tegadi va siz chizilgan rasmning bir qismini surtishingiz mumkin.

Yana bir usul bor – Qo'lda tasvirlash - agar siz molbert bilan ishlayotgan bo'lsangiz va varaq deyarli vertikal holatda o'rnatilgan bo'lsa, juda qulaydir. Qalam bir tomondan bosh barmog'i va boshqa tomondan ko'rsatkich, o'rta va halqa barmoqlar orasiga o'rnatiladi. Amalga oshirilayotgan ishlarga qarab, barmoqlarning holati biroz o'zgarishi mumkin, masalan, ko'rsatkich barmog'i qog'ozga nisbatan qalamning tashqi tomoniga o'tadi - bu bilan siz chiziqlar chizishda bosimni oshirishingiz mumkin.

Qalamda chizish texnikasi. Chizmalar chiziqli yoki uch o'lchovli bo'lishi mumkin. Chiziqli chizma, chiziqli konstruktiv chizma yoki eskizdir. Bu tasvirlashning yagona usuli - chiziqdan foydalanadi, uning yordamida siz ob'ektlarni kontur chiziqlarda tasvirlashingiz mumkin.

Ammo kontur va joylashuvdan tashqari, ob'ektlar hajmi va sirt tuzilishi kabi muhim xususiyatlarga ega. Ularni bajarish uchun quyidagi qalam chizish usullari qo'llaniladi.

Chizish - bu har xil shakl va uzunlikdagi shitrixlar bo'lib, ular yordamida rassom tekis tasvirga hajm beradi va tasvirlangan materialning tuzilishini ko'rsatadi. Muhimi, chizilgan chiziqlar orasidagi masofa, tuslanishiga ishlatiladigan qalamning yumshoqlik darajasi va qo'llaniladigan bosim bilan erishiladi. Chizma tasvir bajarishning quyidagi turlarda mavjud:

- parallel qisqa shitrixlar

- turli burchaklarda kesishgan o'zaro faoliyat shitrixlar

uzun parallel shitrixlar - vertikal, gorizontal yoki diagonal

zigzag chiziqlar

to'lqinli chiziqlar

xaotik qisqa shitrixlar

Soyalash - qalam qog'ozdan tushmaydigan va chiziqlar bir-biriga yaqin bo'lgan soyaning bir turi. Tasvirning kichik qismlarida qo'llaniladi, natijada bir xil ohang paydo bo'ladi.

Soyalash ob'ektning tuzilishini yetkazishga yordam berish uchun qo'shimcha usullar paydo bo'ldi.

O'chirgichli yoritish texnikasi – chizmaning bir qismini yoritishda, ba'zan esa bo'rttirish uchun ishlatiladi. Gravür (chizish) - teksturali sirtini ishlab chiqish uchun ishlatiladi. Uning yordami bilan sirt pürüzlülüğü va sochlarning ta'siri qayta ishlab chiqariladi.

Chizishning asosiy qoidalar

Siz darhol murakkab asoslar bilan boshlamasligingiz kerak. Avval chiziqli chizmalar bilan mashq qiling, ob'ektlarning nisbatlariga e'tibor bering. perspektivali ko'cha yoki temir yo'lining eskizini chizing - bu sizga masofa va ufqni bilishga yordam beradi.

Bir varaq qog'ozni oling, uni tasodifiy qismlarga torting va turli xil soyalar yordamida tasvirlang. Turli yumshoqlikdagi qalamlardan foydalaning, bosimni o'zgartiring, silliq o'tishlarni yarating.

Keyin hayotdan oddiy uch o'lchamli tasvirlarni chizishga o'ting - masalan, keramik vaza yoki meva. Yorug'lik manbalari bilan tajriba o'tkazing. Siz yorug' soya qonunlari bilan tanishasiz va uning 6 turini bilib olasiz: yorug'lik, yaltiroqlik, yarim soya, o'z soyasi, refleks va tushayotgan soya. Bundan tashqari, ob'ektning asosiy shaklini ko'rsatadigan yorug'lik va soya o'rtasidagi chegara ekanligini ham sezasiz.

Obyektlar qisman bir-biriga mos kelishi uchun bir nechta ob'ektlarni birgalikda tasvirlashga harakat qiling. Kompozitsiya qonunlarini chuqurroq o'rganasiz va yuzadagi tasvirlarni tartibga solish tamoyillarini tushunasiz.

Mashhur rassomlarning rasmlarini nusxalash. Soya turlariga, nisbatlarga, ob'ektlarning dinamikasini yetkazish usullariga e'tibor bering.

Hayotdan shakldagi murakkabroq narsalarni chizish va sirtning tuzilishini yetkazish xavfini oling. Amaliyot qiling va bir muncha vaqt o'tgach, siz turli xil matolardan pardalar tasvirlash mavzusida yaxshi asar yaratishingiz mumkin.

Har qanday chizmani yaratish umumiydan xususiygacha boshlanishi kerak. Rasmni tahlil qiling, varaqdagi asosiy ob'ektlarning joylashishini belgilang. Murakkab shakllarni oddiy shakllarga bo'ling, ularning eskizini chizing, nisbatlarga rioya qiling, va rasmning tafsilotlarini asta-sekin to'ldirishni davom eting - kattadan kichikgacha.

Bosqichma-bosqich darslar

Uch bosqichda natyurmort

1-qadam –kontur chiziqlar

Natyurmortni maydonidagi shakllarini oddiy kontur chizmasini tuzing. Bizning bu holatda, shakllarga qarab chiziqlar tortamiz, bu to'g'ri va oval chiziqlar bo'ladi.

Natyurmort shakllarini sirtiga tushadigan soyaning shaklini umumiy belgilang. Yorug'lik maydoni rasmning yuqori chap tomoniga tushayotganligi qismida, biroz oldinda joylashgan, ya'ni soya qat'iy qarama-qarshi o'ngda joylashganligi bu esa natyurmortni yanada rang barang va jozibali ko'rinishiga olib keladi.

2-qadam -Nur va soya konturi

Soya qilishni boshlashdan oldin, natyurmort shakllari yuzasida yorug'lik va qorong'i joylarning joylashishini diqqat bilan ko'rib chiqing.

Natyurmortning shakllarini asosiy yorug'lik manbai bu shakllarning qirralaridir. Olxo'ri asta-sekin pastki o'ng qirraga qarab qorayadi, lekin ayni paytda aks etadi - u joylashgan sirtidan aks ettiruvchi asosiy yorug'lik manbai tomonidan yaratilgan eng pastki qismida kichik yorug'lik maydoni bo'ladi. Umuman olganda, refleks maydoni asosiy yorug'lik manbai tomonidan yoritilgan maydondan ancha qorong'i.

Chuqur hududidagi soyalar chuqurning yuqori uchiga qarab bir oz quyuqroq bo'ladi, chunki bu erda u asosiy yorug'lik manbasidan uzoqlasha boshlaydi. Tomoshabindan uzoqroqda joylashgan egri chiziq pastga qarab yengilroq bo'ladi va tepaga qarab yana bir oz quyuqroq bo'ladi.

Natyurmort shakllari tomonida tushirilgan soya asosga qarab quyuqroq bo'ladi va shakllardan uzoqlashgan sari soya to'qligi yengillasha boradi.

Ob'ektning shaklini yaxshilash, uni uch o'lchamli qilish uchun shitrixlarni qo'llang. Mevalarni soya qilayotganda, shitrixlarni biroz qavisli qilib qo'ying, shunda ular uning atrofida aylanayotganday tuyuladi. Soyalar uchun siz tekis shitrixlar qilishingiz mumkin.

Soya maydonini qoraytirish uchun shitrixlar qo'shing. Barcha shitrixlar mavjud bo'lganlar bilan mos kelishiga ishonch hosil qilishga harakat qiling.

3-qadam – shakllarni sezdirish va ishni yakunlash.

Umuman olganda, rasm tayyor, lekin natyurmort shakllaridan biri o'zi qorong'i yuzaga ega bo'lgani uchun, uning soyasi to'q soya sanaladi. Organuvchi natyurmort shakllarini yuzasiga tushayotgan yorug'likni unutmang va bu yorug'lik qorong'i joylar orasida bo'lganligi sabab, natyurmortni hayratlanarli bo'lishiga olib keladi. Bu esa o'rganuvchini yanada chizishga bo'lgan ehtiyojini ortishiga xizmat qiladi.

Chizmatasvirlarni yaratishda umumiy rejadan boshlang va keyin tafsilotlarga o'ting. Asosiy ob'ektlarni qog'ozga belgilang, murakkab shakllarni oddiyoqlarga bo'ling va ularni nisbatlarini hisobga olgan holda chizing, demak, katta hajmli yuzalardan boshlab kichik elementlarni bajarish bilan tugatiladi.

Adabiyotlar:

1. Botir Boymetov, "MUSIQA" nashriyoti Toshkent 2006
2. Бойметов. Хайкалтарошлик ва пластик анатомия, Тошкент– 2006
3. B.Boymetov. Haykaltaroshlik. O'quv qo'llanma. Toshkent – 2003
4. Oripov Ne'matilla, Turaev Ilhom. Ein Ton aus schönen Farben, die in Transparenz glänzen. Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities ISSN 2749-0866 Vol.2 Issue 1.7 Philosophy sciences <http://berlinstudies.de/10.5281/zenodo.6591807> 29
5. Oripov Ne'matilla Chuliyevich. Steigerung der Beobachtungsfähigkeit und Sensibilität der Studierenden im Bereich Bildende Kunst. Berlin Studies Transnational

Journal of Science and Humanities ISSN 2749-0866 Vol.2 Issue 1.9 Psychology sciences
<http://berlinstudies.de>

6. Kamolov Iftixor Baxtiyorovich, Qarshi davlat universiteti Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi kafedrası mudiri, dotsent, Oripov Ne'matilla Chuliyevich, Qarshi davlat universiteti o'qituvchisi AN'ANAVIY AMALIY SAN'ATDA BADIY BEZAKNING O'RNI. PEDAGOGIKA 2022, 3-son

7. I.B.Kamolov, B.J.Qorjovov "THE INTERPRETATION OF INSIGHT AND THE EXPERIENCE OF HUMAN IN THE ARTIST KAZIMIR MALEVICH'S "BLACK SQUARE", 2022 yil iyul Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities ISSN2749-0866 Vol.2 Issue 1.7 Philosophy sciences.

8. Qorjovov Bobur Jovliyevich. Философские основы феномена творчества в художественном восприятии произведений изобразительного искусства